

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1945

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

38 — ΤΣΩΡΤΣΙΑ — 38

ΑΘΗΝΑΙ





ΣΚΥΒΑΛΑ ΚΑΙ ΑΧΥΡΑ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Τὰ ζητήματα πού ἀφορούν τὰ λεγόμενα «διδασκτικά βιβλία», ἤτοι τὰ βιβλία πού χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιά τοῦ κόσμου στὰ σχολεῖα, δὲν εἶναι ζητήματα ἀνάξια λόγου καὶ ζητήματα πού νὰ μὴν ἀξίζουν τὸ γενικότερο ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας. Μὲ τὰ βιβλία αὐτὰ ἐπὶ χρόνια (ἔξι ἕως δώδεκα ἢ καὶ περισσότερα) μορφώνονται τὰ παιδιά μας, μπαίνουν στὸ νόημα τοῦ ἐξωτερικοῦ τους καὶ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου, πορίζονται τὶς πρώτες καὶ στοιχειώδεις γνώσεις τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, μαθαίνουν τὴ γλῶσσα τους καὶ ἀποχτίζουν τὴν ἱκανότητα νὰ διατυπώνουν τὶς σκέψεις τους καὶ νὰ ἐκφράζουν τὰ διανοήματά τους. Σ' αὐτὰ τὰ βιβλία τέλος βασιζέται κυρίως ἡ διδασκαλία πού γίνεται κάθε φορὰ ἀπ' τοὺς δασκάλους καὶ καθηγητὰς στοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων. Εἶναι λοιπὸν πρόδηλο πῶς, ἂν τὰ βιβλία αὐτὰ εἶνε τέτοια πού πρέπει νὰ εἶναι, ἐξυπηρετεῖται κατὰ τὸ δυνατόν ἡ ἐπιδιωκομένη στὰ σχολεῖα καλὴ μόρφωσις τῶν παιδιῶν, ἐνῶ ἂν ἀπεναντίας εἶναι ἀκατάλληλα, τότε ἡ μόρφωσις τους γίνεται ἐλαττωματικὴ. Γιαυτό, πολὺ σωστά, δὲν ἐπιτρέπεται ἀπ' τοὺς σχολικοὺς νόμους νὰ χρησιμοποιοῦνται στὰ σχολεῖα ἀπ' τὰ παιδιά βιβλία γραμμένα ἀπὸ ὁποιοσδήποτε καὶ ὅπως τύχη, παρὰ ἐπιβάλλεται τὰ προοριζόμενα πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν βιβλία, «τὰ διδασκτικά βιβλία» νὰ συντάσσονται σύμφωνα μὲ ὀρισμένες προκηρῦξεις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ νὰ ὑποβάλλονται σὲ κρίσι, ἤτοι νὰ ἐξετάζονται ἀπὸ εἰδικὰ πρόσωπα, κατὰ πόσον ἀνταποκρίνονται στὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖον προορίζονται. Καὶ πρέπει ἐκεῖνοι πού διορίζονται, γιὰ νὰ κρίνουν, κατὰ πόσον εἶναι κατάλληλα ἢ ὄχι τὰ βιβλία αὐτὰ, νὰ προσέχουν σὲ τέσσερα ἰδίως πράγματα. Πρῶτον στὴν ἐκλογή τῆς ὕλης, ἤτοι στὸ νὰ περιέχουν τὰ βιβλία αὐτὰ ἀπὸ τὴν ὅλη σχετικὴ ἐπιστημονικὴ ὕλη ἐκεῖνα μόνο πού χρειάζονται γιὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ὄχι πράγματα περιττὰ ἢ ἀνώτερα τῆς ἀντιληπτικῆς τῶν δυνάμεως, πού μποροῦν νὰ ἐνδιαφέρουν μόνο τοὺς ἐπιστήμονες. Δεύτερο πρέπει νὰ προσέχουν στὴ διάταξί τῆς ὕλης, ἤτοι στὸ ἂν διατάσσονται στὸ διδασκτικὸ βιβλίον τὰ σχετικὰ διδάγματα κατὰ μιὰ σειρά καὶ τάξι ἀπλή καὶ πρακτικὴ, καὶ ὄχι ἀνάκατα καὶ ὅπως τύχη. Τρίτο πρέπει νὰ προσέχουν στὴν ἐπεξεργασία τῆς ὕλης ἤτοι ἂν ὁ συγγραφέας πραγματεύεται στὸ διδασκτικὸ βιβλίον τὰ σχετικὰ διδάγματα κατὰ τρόπο, πού νὰ μὴ περιπλέκονται καὶ συσκοτίζονται τὰ πράγματα. Τέταρτο τέλος πρέπει νὰ προσέχουν αὐτοὶ πού κρίνουν τὸ διδασκτικὸ βιβλίον στὴ διατύπωσι τῶν διδασκτικῶν

των, ἂν δηλαδὴ ἡ διατύπωσις τους εἶναι ἀπλή καὶ σαφὴς καὶ ἀκριβὴς καὶ ὄχι μπερδεμένη καὶ σκοτεινὴ, ὥστε νὰ μὴν καταλαβαίνη κανεὶς τί θέλει νὰ πῆ τὸ σχετικὸ δίδαγμα κι' ὁ σχετικὸς κανόνας.

Γιὰ κάθε εἶδος μάθημα τώρα πού διδάσκεται στὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους (π.χ. γιὰ τὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς, ἢ τῆς Ἀριθμητικῆς ἢ τῆς Ἱστορίας κλπ.) μπορεῖ νὰ ὀρίξη ὁ νόμος νὰ ἐγκρίνεται ἕνα μόνο ἐνὸς ὀρισμένου συγγραφέα βιβλίον, καὶ αὐτὸ καὶ μόνο νὰ ἀναγράφεται γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ σχετικοῦ μαθήματος στὰ προγράμματα ὅλων ἐν γένει τῶν σχολείων, καὶ αὐτὸ καὶ μόνο νὰ ἐπιβάλλεται νὰ ἔχουν οἱ μαθητὰι γιὰ τὴν ἰδιαιτέρη τους μελέτη. Μπορεῖ ὁμοῦ νὰ ἐπιτρέπη ὁ νόμος νὰ ἐγκρίνονται γιὰ κάθε εἶδος μάθημα καὶ περισσότερα ἀπὸ ἕνα, ἤτοι διαφόρων συγγραφέων ὁμοῖα τοῦ ἴδιου μαθήματος βιβλία, κι' ἀπ' αὐτὰ νὰ ἀναγράφεται στὸ πρόγραμμα τοῦ καθενὸς σχολείου ἕνα, ἐκεῖνο πού θὰ προτιμοῦσε καὶ θὰ ἔκρινε ὁ σύλλογος τῶν διδασκάλων τοῦ σχολείου ὡς τὸ καλύτερο καὶ μεθοδικότερο. Τὸ δεύτερο αὐτὸ σύστημα ὑπῆρχε μὲ τοὺς «περὶ διδασκτικῶν βιβλίων» νόμους, πού ἴσχυαν κατὰ τὰ παλαιότερα χρόνια καὶ κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ ἐγκρίνονταν ἢ ἀπεριορίστως ἀπὸ κάθε εἶδος ὅσα διδασκτικά βιβλία εὑρίσκαν οἱ διορισμένες κριτικὲς ἐπιτροπὲς ὅπωςδὴποτε κατάλληλα γιὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων, ἢ ἐγκρινόταν ὀρισμένος ἀριθμὸς ἀπὸ κάθε εἶδος, συνήθως τρία, τριῶν διαφόρων συγγραφέων (ἤτοι τρεῖς Γραμματικὲς, τρεῖς Ἀριθμητικὲς κλπ.). Μὲ τὸ νόμο πού ἰσχύει ἀκόμα καὶ τώρα ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς δικτατορίας τοῦ Μεταξᾶ, σὲ διαγωνισμοὺς πού ὀρίζει ὁ νόμος αὐτὸς νὰ γίνονται κάθε τρία χρόνια, βραβεύονται μὲν τρία ἀπὸ κάθε εἶδος βιβλία, πού κρίνονται ἀπ' τὶς κριτικὲς ἐπιτροπὲς ὡς τὰ σχετικῶς καλύτερα, καὶ παίρνει τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ ὀρισμένο χρηματικὸ βραβεῖο (πρῶτο, δεύτερο, τρίτο) τυπώνεται ὁμοῦ μόνο τὸ ἕν' ἀπὸ τὰ τρία βραβευόμενα βιβλία, ἐκεῖνο πού κρίνεται ἄξιο νὰ λάβῃ τὸ πρῶτο βραβεῖο, ἤτοι ἔτσι ἐγκρίνεται κυρίως εἰπεῖν ἕνα καὶ μόνον βιβλίον, κι' αὐτὸ ἀποκλειστικῶς εἶναι ὑποχρεωμένοι οἱ σύλλογοι ὅλων τῶν σχολείων τοῦ κράτους νὰ ἀναγράφουν στὰ προγράμματα τῶν διδασκτικῶν μαθημάτων. Καὶ ὅπως εἶναι πρόδηλο, κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν εὐθυσκρία καὶ τὴν εὐσυνειδησία τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ μόνο τὸ ἂν θὰ δοθῇ στὰ χέρια τῶν μαθητῶν τὸ καλύτερο διδασκτικὸ βιβλίον, ἐνῶ κατὰ τὸ ἄλλο σύστημα παρεμβαίνουν καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητὰι τῶν σχολείων

καὶ κρίνουν καὶ αὐτοί, ποῖο ἀπ' τὰ τρία ἢ περισσότερα ἐνὸς εἴδους ἐγκεκριμένα διδακτικὰ βιβλία εἶναι κατὰ τὴ γνώμη τους τὸ καλύτερο καὶ τὸ μεθοδικότερο. Καὶ ἡ πείρα ἔχει δείξει ὅτι ἔτσι ἐπικρατεῖ καὶ ἐπιβάλλεται μὲ τὸν καιρὸ τὸ ὄντως καλύτερο καὶ μεθοδικότερο βιβλίον, ἐνῶ κατὰ τὸ ἄλλο σύστημα ποῦ ὑπάρχει μὲ τὸν ἰσχύοντα νόμο τῆς Δικτατορίας, μπορεῖ νὰ προκριθῆ καὶ τὸ χειρότερο, εἴτε διότι ἐπλανήθησαν τὰ μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς εἴτε διότι ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ ἰσχυροῦς τῆς ἡμέρας εἴτε διότι ἐχαρίσθησαν κατὰ ἀσυγχώρητο τρόπο. Καὶ χτυπητὸ παράδειγμα ποῦ δείχνει ὅτι μποροῦν νὰ συμβοῦν ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα στὴν ἐγκρισι ἐνὸς διδακτικοῦ βιβλίου, ἔχουμε τοῦτο ποῦ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ στὴν παρούσα μας μελέτη, ὅπου θὰ φανῆ ὅτι ἀπὸ μέλη κριτικῆς ἐπιτροπῆς, σπουδαῖα κατὰ τεκμήριον πρόσωπα, κρίθηκε ἀξιο νὰ λάβῃ τὸ πρῶτο βραβεῖο καὶ νὰ δοθῆ στὰ χεῖρα τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου μιὰ Λατινικὴ Γραμματικὴ, ποῦ δὲν θὰ ἔχει γραφῆ ποτέ ἕως τώρα ἄλλη χειρότερή της.

Εἶναι ἡ γραμματικὴ τοῦ «**Ἐρρίκου Α. Σκάσση**, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν», ποῦ τὴν ἔκρινε καὶ τὴν ἐνέκρινε καὶ τῆς ἔδωσε τὸ πρῶτο βραβεῖο ἔδω καὶ ἕξι χρόνια, τὸ 1940, μιὰ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελούμενη ἀπὸ τὰ πέντε μέλη τοῦ τότε Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (Δ. Λάμψα, Σπ. Καλλιὰφα, Ν. Καραχρίστο, Ε. Σέκκερη καὶ Σοφ. Γεδεών) κι' ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλολογίας στὴν Φιλοσοφικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἐμμ. Πεζόπουλο ὡς εἰσηγητῆ.

Ἄς ἴδουμε τώρα, τί εἶναι ἡ γραμματικὴ αὐτὴ ἐξεταζόμενη ὡς διδακτικὸ βιβλίον, ἂν δηλαδὴ ἔχει καμμιά ἀπ' τὶς ἀρετὲς ἐκεῖνες, ποῦ εἶδαμε παραπάνω ὅτι πρέπει νὰ διακρίνουν ἕνα καλὸ διδακτικὸ βιβλίον. Καὶ πρῶτα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴ τῆς ὕλης. Γενικὰ παρατηροῦμε κατὰ πρῶτο ὅτι ὁ κ. Σκάσσης στάθηκε ἀνίκανος νὰ σκεφθῆ ὅτι μιᾶς διδακτικῆς Γραμματικῆς μιᾶς ξένης γλώσσας κύριος σκοπὸς εἶναι νὰ διδάξῃ στοὺς μαθητὰς τὸ τυπικὸ καὶ τὴ σύνταξι καὶ τὶς τυχόν ἰδιορρυθμίες αὐτῆς τῆς γλώσσας, καὶ ὄχι νὰ ἀσχοληθῆ μὲ γλωσσολογικὰς θεωρίας καὶ ἄλλες ἀναπτύξεις ἐντελῶς περιττὰς καὶ μάλιστα στὰ περισσότερα ἀκατανόητες ἀπ' τοὺς μαθητὰς. Στάθηκε ἀνίκανος νὰ σκεφθῆ ἐπίσης ὅτι γενικὰ γραμματικὰ διδάγματα, γνωστὰ στοὺς μαθητὰς ἀπ' τὴ γραμματικὴ τῆς μητρικῆς τῶν γλώσσας, εἶναι ἐντελῶς περιττὸ νὰ ἐπαναλαμβάνωνται στὴ γραμματικὴ τῆς ξένης γλώσσας καὶ ὅτι ἐπομένως ἦταν ἐντελῶς περιττὸ νὰ γραφῆ στὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ τοῦ π.χ. στὴ σελ. 19, § 12 ὅτι «Τὰ οὐσιαστικὰ διαίροῦνται εἰς συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα...» ἢ στὴ σελ. 49, § 59 ὅτι «Οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων εἶναι τρεῖς...» ἢ στὴ σελ. 131 § 162 ὅτι «Οἱ σύνδεσμοι χρησιμεύουν πρὸς σύνδεσιν τῶν προτάσεων...» ἢ στὴ σελ. 149 § 181 κ.έ. πράγματα ἐντελῶς γνωστὰ ἀπ' τὸ Συντακτικὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀπὸ πόσα δηλαδὴ μέρη, «σύγκειται πᾶσα ἀπλή πρότασις», ὅτι «αἱ προτάσεις εἶναι ἀνεξάρτητοι καὶ ἐξηρητημένοι», πόσων εἰ-

δῶν εἶναι οἱ προτάσεις κατὰ τὸ περιεχόμενον, τί τίθεται ὡς ὑποκείμενον, τί ὡς κατηγορούμενον, κλπ. κλπ. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν μ' αὐτὰ καὶ μὲ ἄλλα νὰ λάβῃ τὸ βιβλίον διαστάσεις, ποῦ ρητὰ τὶς ἀποδοκιμάζει ἡ σχετικὴ προκήρυξις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἡ προκήρυξις αὐτὴ (ἰδὲς ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως 30 Δεκεμβρίου 1939, τεῦχος δεύτερον, ἀριθμὸς φύλλου 330) σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῆς ὕλης ὅλου τοῦ βιβλίου ὀρίζει τὰ ἑξῆς. «Ἡ ὕλη τοῦ προκειμένου βιβλίου δεόν νὰ καταλαμβάνῃ τὸ πολὺ 12 τυπογραφικὰ φύλλα, ἐξ ὧν 8 θὰ διατίθενται διὰ τὴν Γραμματικὴν καὶ 4 διὰ τὸ Συντακτικόν», ἦτοι ἡ προκήρυξις ζητοῦσε μιὰ Λατινικὴ Γραμματικὴ ἀπὸ 192 τὸ πολὺ σελίδες. Καὶ φυσικὰ, ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸ περιορισμένον πλαίσιο, μέσα στὸ ὅποιο κινεῖται ἡ διδασκαλία τῶν Λατινικῶν στὰ γυμνάσια μας, εἶναι ὑπεραρκετὰ τὰ 12 τυπογραφικὰ φύλλα, ποῦ διαθέτει ἡ προκήρυξις γιὰ τὴ σχετικὴ γραμματικὴ τῆς Λατινικῆς Γλώσσας. Ἡ Γραμματικὴ ὁμῶς τοῦ κ. Σκάσση ἀποτελεῖται ἀπὸ 18 τυπογραφικὰ φύλλα (σελ. 278), ἦτοι ὑπερβαίνει κατὰ 6 τυπογραφικὰ φύλλα τὸ ὄριο τῆς προκηρύξεως, καὶ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς καὶ περισσότερο, ἅμα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι πολλὰ μέσα σ' αὐτὴ εἶναι τυπωμένα μὲ μικρὰ στοιχεῖα τῶν 8 στιγμῶν. Τὴν τόσο χτυπητὴν αὐτὴ παράβασιν τῆς προκηρύξεως τὴν παρέβλεψε ἐντελῶς ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ποῦ ἐνέκρινε τὸ βιβλίον, ἐνῶ αὐτὴ καὶ μόνη ἀποτελοῦσε ἀποχρῶντα λόγον γιὰ ν' ἀπορριφθῆ κατ' ἀρχὴν ἡ Γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσση, ἔστω κι' ἂν ἦταν ἀριστο καθ' ὅλα τὰ ἄλλα βιβλίον. Ἀλλὰ θὰ πῆ κανεὶς, δὲν πειράζει, ἂν περιέχει περισσότερη ὕλη, μπορεῖ νὰ περιέχῃ χρήσιμα πράγματα. Γιὰ κακὴ μοῖρα τῶν μαθητῶν ὁμῶς οὔτε κι' αὐτὸ συμβαίνει, παρὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σκάσση περιέχει πλεῖστα ἐντελῶς ἀχρηστὰ πράγματα γι' αὐτοὺς, σκύβαλα καὶ ἄχυρα κυριολεκτικῶς, μὲ μεγάλῃ ἀκρίσια θησαυρισμένα καὶ στὸ κύριον κείμενον τῆς γραμματικῆς καὶ σὲ ὑποσημειώσεις. Καὶ ὑπάρχουν στὴ Γραμματικὴ αὐτὴ οὔτε λίγες οὔτε πολλὲς ὑποσημειώσεις, μονάχα πέντε ἀκόσιες σαράντα ὀχτώ (ἀρ. 548). Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβῃ κανεὶς τὸν κόπο νὰ τὶς μετρήσῃ. Τὶς παρέχει ἀριθμημένους κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν ὁ ἴδιος ὁ κ. Σκάσσης στὸ βιβλίον του, καὶ μερικὲς μάλιστα ἀπ' αὐτὰς εἶναι πολλαπλῆς, ὅπως π.χ. ἡ ὑπ' ἀρ. 22 ὑποσημείωσις, ποῦ εἶναι ἐπταπλῆ (22—1, 22—2, 22—3, κλπ.). Παραθέτομε τώρα μερικὲς ἀπ' τὶς ὑποσημειώσεις αὐτὰς, γιὰ νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸ ἀχύρινον γιὰ μαθητὰς περιεχόμενό τους. Στὴν ὑπ' ἀρ. 1 ὑποσημείωσι (σελ. 9), σὰ νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ μάθουν οἱ μαθηταὶ λεπτομέρειες ἀναφερόμενες στὴν ἱστορίαν τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου, γράφονται τὰ ἑξῆς. «Τοῦτο παρέλαβον οἱ Ρωμαῖοι παρὰ τῶν Κυμαίων τῆς Καμπανίας, ἀποίκων τῶν Χαλκιδῶν, ἀπετελεῖτο δὲ κατ' ἀρχὰς ἀπὸ 21 μόνων γράμματα: A B C D E.... Τὸ Ἑλληνικὸ Γ (Γ < C) παρίστατο διὰ τοῦ C, τὸ Δ διὰ τοῦ D, τὸ Λ διὰ τοῦ L, τὸ κόππα (Ω) διὰ τοῦ Q, τὸ Ρ διὰ τοῦ R, τὸ Σ διὰ τοῦ

δ, τὸ Υ διατ τοῦ V καὶ τὸ Z διατ τοῦ X. Τὰ Ἑλληνικά Θ, Φ ἀπεδίδοντο διατ τῶν ἀντιστοιχῶν ψιλῶν T, P: θύος—ius, πορφύρα—purpura, ὡσαύτως χάλιξ—calix. Βραδύτερον ὁμως προσέθεσαν τὸ Η μετὰ τὰ T P C (th, ph, ch = tenues aspiratae). Ἐπειδὴ τὸ C ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἀήχου κάππα, κ. . . .» κι' ἐξακολουθεῖ ἔτσι ἡ ὑποσημείωσις αὐτῆ, καὶ πιάνει μισὴ σελίδα. Στὴν ὑπ' ἀρ. 14 ὑποσημείωσι (σελ. 14) διαβάζομε: «Εἰς τοὺς προσιστορικοὺς χρόνους αἱ λέξεις τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐτονίζοντο εἰς τὴν πρώτην συλλαβὴν.

Ἐπισημ. Ὁ τονισμὸς ἐπέδρασε μεγάλως εἰς τὰς γλωσσικὰς καὶ ἰδίαι εἰς τὰς φωνητικὰς ἀλλοιώσεις». Ἐτσι προχωροῦν οἱ ὑποσημειώσεις τῆς Γραμματικῆς τοῦ κ. Σκάσση μετὰ παρενθέσεις καὶ ἀγκύλες, τὴ μὴ μέσα στὴν ἄλλη, πού τὸ διάβασμά τους σοῦ φέρνει ζάλη. Στὴν ἑπταπλῆ ὑποσημείωσι ὑπ' ἀρ. 22 τῆς σελ. 22 διαβάζομε: «22—1. Τὸ μακρὸν ā ἐβραχύνθη ἔπειτα εἰς ā εἰς τὰς περισσοτέρας πτώσεις τῆς πρώτης κλίσεως. Πρβλ. καὶ ὀνομαστικὴν (κλιτ. αἰτιατικὴν τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων τῆς δευτέρας κλίσεως. 22—2 Τὸ m (ἐλλ.—ν) τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὄλων τῶν κλίσεων; προστιθέμενον εἰς τὸ θέμα. Ὁ χαρακτηρισμὸς μετὰ τὴν κυρίως κατάληξιν (—m) σχηματίζει τὴν φαινομενικὴν κατάληξιν τοῦ ὀνόματος (—a+m=am). 22—3 Τὸ σημεῖον—εἰς τὰς κλίσεις δηλοῖ ὅτι ἐπαθον ἐκπτώσιν (ὑπ. 29) ἢ συνεχωνεύθησαν φωνήεντα ἢ ὅτι ἐγινε ἀντέκτασις: ros-is (ἀντὶ rosa-is) rosā-s (ἀντὶ rosa-ns), πρβλ. τίμανς-τιμᾶς. 22—4. Τὸ ā δηλοῖ ὅτι ἐξέπεσε τὸ d εἰς τὰ φωνηεντόληκτα ὀνόματα ἔπειτα ἀπὸ μακρὸν φωνῆεν' ἀρχικῶς ἦτο rosa-d. Πρβλ. καὶ (ἡαῖνοd ἀντὶ ἡαῖνο (ἀφαιρ. δευτέρας κλίσεως). Ἰδ. ὑπ. 42. 22—5. rosā-rum (ἀντὶ rosa-sūm, πρβλ. (θεᾶ'σων)-θεᾶ'ων-θεῶν). 14 Τὸ s μετὰ δύο φωνηέντων κατὰ οὐακισμὸν ἐγινε r» Περιττὸ νομίζομε νὰ προχωρήσωμε στὴν ἑπταπλῆ αὐτῆ ὑποσημείωσι. Στὴν ὑπ' ἀρ. 9, 3/4 ὑποσημείωσι τῆς σελ. 26 διαβάζομε. «Πρβλ. ἀγρ-ός, λατ. agr(o)s-agrs-agrager. Τὸ r τοῦτο δηλοῦμενον γλωσσολογικῶς διατ r/o (=rῶ φωνήεντος) ἀναπτύσσεται εἰς er. (πρβλ. καὶ pulchr-, pulcher κ.τ.τ.)» Νὰ τώρα καὶ μὴ ὑποσημείωσις μετὰ σανακρικὰ καὶ Ἰνδοευρωπαϊκὰ στὴ σελ. 119 προκειμένου γιὰ τὸ ρῆμα credo. «279 Μᾶλλον ἐκ τοῦ cred-(e) [d] καὶ τῆς Ἰνδοευρωπ. ρίζ. dhe- (πρβλ. τί-θη-μι)=θέτω τὴν καρδίαν ἐπίτινος»!!!

Καὶ τέτοια ἀνόητα γιὰ μαθητὰς γλωσσολογικὰ φλυαρολογήματα περιέχει πλεῖστα ἡ Γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσση ὄχι μόνον στὶς ὑποσημειώσεις παρὰ καὶ στὸ κείμενό τῆς. Ἐτσι π.χ. στὴ σελ. 23, § 18, ἔδαφ. 5, Σημ. διαβάζομε: «Σημ. Τὰς γενικὰς τοῦ πληθυντικοῦ εἰς-um-(ἀντὶ rum) ἐκ τοῦ-som [ρωακισμὸς] πρβλ. ὠράσωμ-ὠράων-ὠρῶν) ἀπαντῶμεν εἰς παιητάς...» Καὶ στὴ σελ. 87, § 110 διαβάζομε: «Αἱ κοταλήξεις τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἶναι αἱ αὐταὶ μετὰ τὰς κατάληξεις τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος sum. Ἐπεκτείνεται ὁμως τὸ θέμα am-ā: 1) διατ τοῦ ha (=

ha, fā) εἰς τὸν παρατατικόν, καὶ διατ τοῦ -b-[-b(o),-b(i),-b(u)]=fuo, fūi fūn) εἰς τὸν μέλλοντα...» Τί μποροῦν τώρα νὰ καταλάβουν μαθηταί, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλοι, ἀπ' αὐτὰ τὰ ha fa καὶ fui fuu κλιτ. ἀφήνομε νὰ τὸ πῆ ὁ ἀναγνώστης.

Ἄρκετά, νομίζομε, εἶναι αὐτά, γιὰ νὰ φανῆ ἡ πλήρης ἀστοχία στὴν ἐκλογή τῆς ὕλης στὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσση. Κι' ἐρχόμαστε τώρα στὴ διάταξιν τῆς ὕλης. Ἐδῶ ἐφαρμόζεται τέλεια ἡ παροιμιᾶ φρέσις «Σὰν τῆς παλαβῆς τὰ μαλλιά!» Σωστὸς λαβύρινθος, ὥστε νὰ χρειάζεται νὰ ξεφυλλίξη κανεὶς καὶ νὰ ξαναξεφυλλίξη πέντε δέκα φορές τὸ βιβλίον, γιὰ νὰ βρῆ ποῦ κλίνεται ἓνα ὄνομα οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο ἢ ἓνα ρῆμα, ἢ ποῦ εἶναι ὁ σχετικὸς μετὰ τὸν σχηματισμὸν ἑνὸς τύπου κανόνας. Ἐτσι π.χ. στὴν ἀρχὴ τοῦ τυπικοῦ προκειμένου γιὰ τὴν κλίσιν τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ἐπιθέτων, μετὰ τὴν πρώτη καὶ τὴ δευτέρη κλίσιν (σελ. 22, κ. ἐ. § 15-§ 26), ἀκολουθεῖ (σελ. 28, § 27) «Συγκεφαλαιωτικὸς πίναξ ΤΩΝ ἐπιθέτων». Διαβάζοντας κανεὶς τὴν ἐπιγραφὴ αὐτῆ νομίζει φυσικὰ ὅτι ἐδῶ περιέχεται ὁ σχηματισμὸς ὄλων τῶν ἐπιθέτων τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἐνῶ στὸν πίνακα αὐτὸν περιέχονται μόνον δευτερόκλιτα ἐπίθετα (τὸ bonus, bona, bonum—miser, misera, miserum—riger, rigra, rigrum). Κατόπιν ἀκολουθεῖ (σελ. 30, § 28) ἡ πέμπτη κλίσιν καὶ μετὰ τὴν πέμπτη ἢ τετάρτη κλίσιν (σελ. 31, § 29 κ. ἐ.), καὶ ἔπειτα ἐρχεται ἡ τρίτη κλίσιν (σελ. 32, § 31 κ. ἐ.), μετὰ ἀνακάτεμα ἐδῶ σχηματισμοῦ οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων τριτοκλίτων. Τὸ ἀνακάτεμα αὐτὸ ὁ σοφὸς εἰσηγητὴς κ. Πεζόπουλος δὲν τὸ κατακρίνει, ἀλλ' ἀπεναντίας, τὸ ἐπαινεῖ, καὶ γράφει στὴν εἰσήγησί του: «Τὴν πέμπτην καὶ τὴν τετάρτην κλίσιν ὁ ρῥῶς ὁ κ. Σκάσσης πραγματεύεται πρὸ τῶν φωνηεντολήκτων ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως». Δὲν ἐξηγεῖ μόνον ἀπὸ ποῦ τὴ βγάζει τὴν ὀρθότητα αὐτῆ ὁ κ. Πεζόπουλος. Οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν προηγουμένως (σελ. 20, § 14, γ) γιὰ τὶς κλίσεις τῆς Λατινικῆς γλώσσης ὅτι εἶναι πέντε, «πρῶτη, δευτέρα, τρίτη, τετάρτη, πέμπτη» καὶ περιμένουν βέβαια νὰ βρῶν καὶ στὴ Γραμματικὴ τῆς γλώσσης αὐτῆς τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀνομάτων τῆς καθεμιᾶς κλίσεως μετὰ τὴν ἀριθμητικὴν τους σειράν, καὶ ὄχι ἀνάκατα ὅπως τὰ ἔχει ὁ κ. Σκάσσης, ὥστε νὰ ἀναγκάζεται νὰ ξεφυλλίξη κανεὶς καὶ νὰ ψάξη, γιὰ νὰ βρῆ ποῦ κλίνεται ἓνα ὄνομα οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο. Ἄλλὰ εἶναι προφανὴς κ' ἐδῶ ἡ ἀκριτὴ ἀπ' τὸν κ. Σκάσση ἀντιγραφὴ ξένων ἐπιστημονικῶν Λατινικῶν Γραμματικῶν, ὅπου βέβαια ἡ διάταξις τῆς ὕλης γίνεται ἐπὶ τῆς βάσει ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ ὄχι κατὰ πρακτικὸν τρόπον, ὅπως πρέπει νὰ γίνεταί σὲ σχολικὸ βιβλίον.

Ἐρχόμαστε τώρα στὸν τρόπο τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ὕλης. Γιὰ νὰ παρουσιάση κανεὶς ὅλη τὴν ἀκρισία καὶ ἀτασθαλία πού κυριαρχεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος στὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσση ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης, ἦτοι τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὁποῖο πραγματεύεται σ' αὐτῆ τὰ διάφορα γραμ-

ματικά και συντακτικά φαινόμενα της Λατινικής γλώσσας, θά έπρεπε να γράψη ένα ολόκληρο βιβλίο, μεγαλύτερο απ' τή Γραμματική του. Περιοριζόμαστε κατ' ανάγκη σε λίγα δείγματα μόνο.

*Ας διαβάσωμε τήν πρώτη παράγραφο (σελ. 9). 'Η προκήρυξις του 'Υπουργείου ζητεί στην αρχή της Λατινικής Γραμματικής να δηλωθῆ ποιά είναι τὰ γράμματα του Λατινικού αλφαβήτου και ποιά είναι τὸ ὄνομα και ἡ προφορά του καθενός απ' αὐτά. («Γράμματα, ὀνομασία και προφορά ἐκάστου αὐτῶν»). Ζητεῖ δηλαδή ἡ προκήρυξις νὰ γραφῆ: Aa — ἄ, Bb — μπέ, Cc — κά (ἢ τσέ), Dd — ντέ κλπ. Καί τὰ ζητεῖ πολὺ σωστά αὐτὰ τὰ πράγματα ἡ προκήρυξις, διότι και ἡ μορφή τῶν περισσότερῶν γραμμάτων του Λατινικού Ἀλφαβήτου είναι διαφορετική ἀπὸ τή μορφή τῶν γραμμάτων του ἑλληνικού αλφαβήτου και τὰ ὀνόματά τους είναι διαφορετικά. 'Ο κ. Σκάσης ὡστόσο γράφει (ἡ 1. Φθόγγοι και γράμματα. Τὸ λατινικὸν αλφάβητον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἀπετελεῖτο ἀπὸ 23 μεγάλα γράμματα (litterae maiusculae): ABCD FFG... ἀπὸ τὰ ὁποῖα βραδύτερον ἐσηματίσθησαν τὰ μικρὰ γράμματα (litterae minusculae) abcđ κλπ. 'Ετσι ἀφ' ἑνὸς παραλείπει νὰ δηλώσῃ ποιά 'είναι ἡ ὀνομασία του καθενός γράμματος και ἀφ' ἑτέρου πραγματεύεται τὸ δίδαγμα, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ τήν ἱστορία του λατινικού αλφαβήτου, ὅπως τὸ δείχνουν και ὅσα γράφει στήν σχετική ὑποσημείωσι ὑπ' ἀρ. 1, γιὰ τήν ὁποῖα ἐκάμαμε λόγο παραπάνω. Για νὰ ἐννοήσῃ τώρα κανεῖς τὸ γελοῖο τρόπο, με τὸν ὁποῖο πραγματεύεται ἐδῶ τὸ δίδαγμα αὐτὸ ὁ κ. Σκάσης, ἄς φαντασθῆ μία 'Ελληνική Γραμματική, πού θά εἶχε στήν πρώτη παράγραφο της τὰ ἐξῆς: «ἡ 1. Φθόγγοι και γράμματα. Τὸ ἑλληνικὸν αλφάβητον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀπετελεῖτο ἀπὸ 24 μεγάλα γράμματα Α, Β, Γ, Δ» Τὴν παράλειψι τώρα πού παρουσιάζει τὸ πρῶτο αὐτὸ δίδαγμα της Γραμματικής του κ. Σκάσης, τὴν παρατήρησε κι' ὁ εἰσηγητής κ. Πεζόπουλος, και μ' ὅλη τὴν ἀγαθὴ προαίρεσι πού εἶχε νὰ παρουσιάσῃ τὴ Γραμματικὴ του φιλου του κ. Σκάσης ἐντελῶς ἀμεγάδιαστη και σ' ὅλα τέλεια, γράφει στήν εἰσηγήσει του: «Νὰ προστεθῶσι τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων της Λατινικής γλώσσας, ὅσον οὐχὶ ἀπλῶς Bb, ἀλλὰ Bb—μπέ.» Ἀλλ' ὁ κ. Σκάσης και μετὰ τὴν σύστασι αὐτὴ τοῦ κ. Πεζοπούλου, «ἀγρόν ἡγόρασε» κι' ἐπρόσθεσε ἀπλῶς στήν Γραμματικὴ του μιὰ ὑποσημείωσι ἀκόμη, τὴν ὑπ' ἀρ. 3 (σελ. 9) στήν ὁποῖα γράφει.) «Κατὰ τοὺς λατίνους γραμματικούς: a, be, ce, de... y Graecum, zeta,» ἐξηγῶντας ἔτσι στοὺς μαθητὰς τὰ ἀγνωστα διὰ τῶν ἀγνώστων. Καί θὰ ρωτήσῃ τώρα κανεῖς, γιατί ἄραγε τὸ πραγματεύεται ἔτσι τὸ δίδαγμα αὐτὸ ὁ κ. Σκάσης, και δὲν ἔγραψε, ὅπως ἔπρεπε «Aa—ἄ, Bb—μπέ κλπ.» Διότι ἀπλούστατα ἐντελῶς ἀκριτα ἀντιγράφει κι' ἐδῶ ἀπὸ ξένες Λατινικὲς Γραμματικὲς. Ἄν πάρете π.χ. τὴ γερμανικὴ Λατινικὴ

Γραμματικὴ τοῦ E. Bruhn (1928), διαβάσετε στήν ἀρχή. «ἡ 1. Alphabet: abc def... ABC DEF...» Ἀλλὰ οἱ μαθητὰ γυμνασίων, γιὰ τοὺς ὁποῖους προορίζονται οἱ ξένες Λατινικὲς Γραμματικὲς (Γερμανοί, Γάλλοι, Ἴταλοι κλπ.) τὰ ξέρουν τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων του Λατινικού αλφαβήτου ἀπὸ τὴ Γραμματικὴ της μητρικῆς τους γλώσσας, πού τὰ ἴδια στοιχεῖα αλφαβήτου χρησιμοποιεῖ, πράγμα πού δὲ συμβαίνει ὁμως και γιὰ τοὺς μαθητὰς τῶν Ἑλληνικῶν γυμνασίων. Αὐτὸ στάθηκε ἀνίκανος νὰ τὸ σκεφθῆ ὁ κ. Σκάσης, γιὰ νὰ ἐννοήσῃ, γιατί ἡ προκήρυξις ζητεῖ «Γράμματα, ὀνομασία και προφορά ἐκάστου αὐτῶν.»

Δείγμα της ἀνικανότητος τοῦ κ. Σκάσης νὰ ἐπεξεργασθῆ τὴ γραμματικὴ ὕλη με κάποια στοιχειώδη εὐστοχία, ἔχομε ἐδῶ στήν ἀρχὴν πάλι της Γραμματικής του (σελ. 10-11, ἡ 1—ἡ 5) και τὰ ὅσα γράφει γιὰ τὸ γράμμα i. Πρόκειται νὰ διδασθῆ ὅτι τὸ i αὐτὸ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ παριστάνεται ἄλλοτε ὁ φωνηεντικὸς φθόγγος i (i) και ἄλλοτε ὁ συμφωνικὸς φθόγγος j (γι-γιώτ), και πότε τὸ i αὐτὸ προφέρεται ὡς φωνῆεν i και πότε ὡς σύμφωνον j. Μποροῦσε λοιπὸν μιὰ γιὰ πάντα νὰ εἰπωθῆ ὅτι τὸ γράμμα i «παριστάνει πρῶτα φωνῆεν και προφέρεται ὡς i, ὅταν ἐκφέρεται καθ' ἑαυτὸ ἢ ἀποτελῆ συλλαβὴν με ἕνα ἢ περισσότερα σύμφωνα (i=iθι, πήγαίνε, i i=ἐπῆγα, ἐπορεύθην—it = πηγαίνει, stringt = σφίγγει)· παριστάνει δεύτερον σύμφωνον και προφέρεται ὡς j (j) ὅταν συνεκφέρεται με ἐπόμενον φωνῆεν iam (πρόφ. γιάμ=ἡδη), aio (πρόφ. ἄγιο=λέγω), ieiunus (πρόφ. γιε γιούνους=νῆστις). Αὐτὰ στάθηκε ἀνίκανος νὰ τὰ περιλάβῃ σὲ ἕναν κανόνα ὁ κ. Σκάσης και μιλεῖ γιὰ τὸ ἴδιο πράγμα σὲ τέσσερες μεριές, χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ διασαφήσῃ σὲ καμιὰ ἀπ' τὶς τέσσερες αὐτὲς μεριές τὸ πρᾶγμα. Ἐτσι πρῶτα στή Σημείωσι της ἡ 1 (σελ. 10, πάνω) γράφει: «Σημ. Τὸ j (γιώτα [iota]) σήμερον γενικῶς εἰς ἀχρηστίαν, και τὸ u (ὅπερ προφέρεται ὡς v) εἶναι γράμματα νεωτερικὰ πρὸς διάκρισιν τοῦ συμφωνοειδοῦς i (i consonans) ἀπὸ τὸ i vocalis (π. χ. iam [=jam, γιάμ], ἀλλὰ etiam [ἔτιαμ]) και τοῦ συμφωνοειδοῦς u (v) ἀπὸ τὸ u φωνῆεν (π.χ. uos=vos, suavis και svavis, uiuo=vino, ἀλλὰ tuos).» Δεύτερο, στήν ἴδια σελίδα, ἡ 3, Σημ. α' γράφει: «Τὸ i δύναται, ὡς εἶπομεν, νὰ εἶναι και σύμφωνον, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀρχὴν της αὐτῆς συλλαβῆς: iam (=jam, γιάμ), a-iθ (=ajo, ἄ-γιο), ie-iu-nus, (γιε-γιού-νους), ἀλλὰ cario (διότι ca-ri-o=κά-πι-ο).» Τρίτο στή σελίδα 11, ἡ 5, ἐδάφ. 2 γράφει: «Τὸ b και τὸ d προφέρονται... τὸ i (=j) ἐπομένου φωνηεντος της αὐτῆς συλλαβῆς ὡς j: ei-iu-nus (γιε-γιού-νους).» Τέταρτο, τέλος, σὲ Σημείωσι της παραγράφου αὐτῆς προσθέτονται τὰ ἐξῆς: «Σημ. Aio (ἄ-γιο), ἀλλὰ cario (κά-πι-ο), διότι ca-ri-o. Ἴδὲ και ἡ 1, σημ.» Τί τώρα μπορεῖ νὰ ξεκαθαρίσῃ ἕνας μαθητής, κι' ἕνας διδάσκαλος ἀκόμα, γιὰ τὸ γράμμα i και γιὰ τὴν προφορά του απ' αὐτὰ πού σὲ τέσσερες μεριές

γράφει κι' επαναλαμβάνει με παρενθέσεις και με άγκύλες ό κ. Σκάσσης, ός τά ξαναδιαβάση κι' ός πη ό κάθε άναγνωστής.

Άνίκανος νά επεξεργασθή τήν ύλη όπως πρέπει, δείχνεται ό κ. Σκάσσης γενικά και όπου έχει νά πραγματευθή κανόνα πού άποτελείται από έδάφια. Άγνωεί ότι όταν ένας κανόνας άποτελείται έτσι από έδάφια, πρέπει ή έκφρασις στα έδάφια αυτά νά προχωρή όμοιόμορφα, ήτοι αν τό πρώτο έδάφιο έκφράζεται με πρότασι, τότε πρέπει και τά έπόμενα όλα νά διατυπώνωνται όμοίως με πρότασι, αν άπεναντίας τό πρώτο έδάφιο εισάγεται μ' έναν γραμματικό όρο πού έξηγητεί κατόπιν, τότε πρέπει και τά έπόμενα έδάφια νά εισάγωνται όμοίως, με έναν τέτοιον όρο και νά μήν άνακατεύωνται οι δύο τρόποι τής έκφράσεως στη σειρά τών έδαφίων του κανόνα. Τέτοιο άνακάτεμα τής έκφράσεως παρατηρεί κανείς σε πολλούς κανόνες τής Γραμματικής του, πού άποτελούνται από έδάφια. Έτσι π.χ. στην § 11 (σελ. 14-15) πού άκολουθεί μετά τήν έπιγραφή «Φθoγγικά πάθη. 1. Φωνήεντα», και πού άποτελείται από έφτά έδάφια, στα τέσσαρα έδάφια, (τό α', τό β', τό δ' και τό ε') έκφράζεται με πρότασι, στο άλλα τρία (τό γ', τό στ' και τό ζ') με έναν γραμματικό όρο, πού βρίσκεται στην συνέχεια του κανόνα ξεκάρφωτος, χωρίς συντακτική συνέχεια με τά προηγούμενα ή τά έπόμενα. Έτσι, διαβάζομε « § 11 α') Τό φωνήεν ο έν τέλει λέξεως τρέπεται... β') Τά φωνήεντα á é ú υπό τήν επίδρασιν του τονισμού (ιδ. ύπ. 14) τρέπονται... γ') 'Η έτεροίωσις, ήτοι ή μεταβολή του ριζικού φωνήεντος... δ') Βραχύ φωνήεν πρό του -ns ή -nf έκτείνεται... ε') Αί δίφθoγγoi au και ae εις τό μέσον συλλαβής τρέπονται... στ') 'Η συναίρεσις όμοίων φωνήεντων, π.χ. coria... ζ') 'Η βράχυσις φωνήεντος (κυρίως εις τήν κλίσιν του ρήματος). 'Ιδ. § 8, 5.» Όμοια και στην παρακάτω § 11 α, πού άκολουθεί με τήν έπιγραφή «2. Σύμφωνα», και πού άποτελείται από έφτά και αυτή έδάφια, από τά όποια όμως τό πρώτο υποδιαιρείται σε πέντε ύπεδάφια. Πώς τώρα θά μπορούν οι μαθηταί νά άπομνημονεύουν κανόνες με τόση τσαπατσουλιά γραμμένους, ός τό πη ό κ. Πεζόπουλος, ό έπαινέτης τής Γραμματικής του κ. Σκάσσης.

Στά γλωσσολογικά διδάγματα τής Γραμματικής του, πού καθώς είδαμε παραπάνω, με τόσην άκρισία άφθoνα τά προσφέρει χωρίς καμιά άνάγκη ό κ. Σκάσσης στους μαθητάς, ποτέ δέν καθορίζεται, αν πρόκειται για φαινόμενα τής Λατινικής γλώσσας, πού άνήκουν στην άρχική φάσι τής γλώσσας αυτής. Όλα παρουσιάζονται ως κανονικά και συνηθισμένα φαινόμενα πού συμβαίνουν πάντοτε σ' αυτή. Έτσι π.χ. στην § 11, έδάφ. α' διαβάζομε «Τό φωνήεν ο έν τέλει λέξεως τρέπεται πάντοτε εις u' genos (πρβλ. γένος) -genus, corpus-corpus, donum (πρβλ. δώρον) -donum, animos (πρβλ. άνεμος) -animus.» Με αυτά ήθελε νά πη ό κ. Σκάσσης ότι άρχήθεν στη Λατινική γλώσσα ήταν genos, corpus, donum, animos κι' άπ' αυτά

κατόπιν προήλθαν τά genus, corpus, donum, animus. Όπως έκφράζεται όμως («τρέπεται πάντοτε»), είναι σαν νά λήη ότι κάθε ο στο τέλος λατινικής λέξεως γίνεται u. Άλλά τότε, θά ρωτήσουν οι μαθηταί, «πώς τό lego δέν γίνεται legu ή τό scribo δέ γίνεται scribu;». Και πώς συμβαίνει νά έχομε π.χ. τύπους τής αιτιατικής του πληθυντικού multos populos (=πολλούς λαούς) με ο «έν τέλει τής λέξεως», και πώς δέν έχομε κι' έδω, στην αιτιατική του πληθυντικού, multus populus, άφου «πάντοτε τό ο τρέπεται εις u» στην περίπτωση αυτή; Όμοια παρακάτω, στην § 11 α, έδάφ. δ' (σελ. 16) «Ό ρωτακισμός. Τό s μεταξύ δύο φωνηέντων γίνεται r' ius (γεν. iuris άντι ius-is), nefarius (άντι nefarius), eram, ero (του ρ. sum, άντι esam, eso), corporis (άντι corporis). Εις τήν Έλληνικήν όμως τό σ μεταξύ δύο φωνηέντων άποβάλλεται: γένε-ος γένε-ος γένους (άλλα gener-is άντι gene-sis).» Κι' έδω, όπως διατυπώνεται πάλι έτσι γενικά τό διδάγμα («γίνεται-άποβάλλεται»), μπορούν οι μαθηταί νά ρωτήσουν «Μά γιατί και τό rosa δέ γίνεται rosa, και τό rosa δέ γίνεται rosa, άφου και σ' αυτά έχομε s μεταξύ δύο φωνηέντων;» Και «πώς συμβαίνει στην Έλληνική γλώσσα νά μήν άποβάλλεται τό σ μεταξύ δύο φωνηέντων σε τόσες λέξεις, όπως π.χ. οι λέξεις: θέσις, λύσις, μέσος, ίσος και άλλες όμοιες;»

Μιά κι' έχει παραγνωρίσει τό σκοπό τής διδακτικής Λατινικής Γραμματικής ό κ. Σκάσσης νομίζοντας πως με τό βιβλίο αυτό έχει νά διδάξη στους μαθητάς γλωσσολογία επάνω στη λατινική γλώσσα, προβαίνει κατά τήν επεξεργασία τής Γραμματικής ύλης και σε άλλα τερατουργήματα. Έτσι πρώτα οι κλίσεις δέν όνομάζονται ή κάθε μία με τό όνομα πού έχει κατά τήν άριθμητική της σειρά (πρώτη—δευτέρα— τρίτη κλπ.) παρά λέγονται «ή α κλίσις — ή ο κλίσις — ή ι κλίσις ή συμφωνόληκτος — ή u κλίσις — ή ε κλίσις». Άλλά σαν καταλαβαίνει κι' ό ίδιος ό κ. Σκάσσης ότι έτσι είναι άσαφή τά πράγματα για τους μαθητάς, προσθέτει τις περισσότερες φορές κατόπι σε παρένθεσι και τό όνομα τής κλίσεως κατά τήν άριθμητική της σειρά. Έτσι έχομε π.χ. στην σελίδα 22, «§ 15 α κλίσις (πρώτη κλίσις)», στην σελ. 24 § «20 ο κλίσις (δευτέρα κλίσις)». Στην σελ. 25, § 22 γράφει «Όυσιαστικά δευτέρας κλίσεως εις -r», στην σελ. 26, § 23 «Τά όνόματα τής ο=κλίσεως». Όμοίως στην σελ. 27, § 24 έχομε «ουδέτερα τής δευτέρας κλίσεως» και παρακάτω στην ίδια σελίδα στην § 25 «Τύποι ιδιάζοντες τής ο κλίσεως». Τι τώρα επιτυχαίνει ή Γραμματική αυτή με τό νά όνομάζει μία φορά έτσι και μία φορά άλλως τήν κάθε κλίσι, ός τό πη ό κ. Σκάσσης κι' ό εισηγητής κ. Πεζόπουλος.

Έπίσης στο σχηματισμό διαφόρων τύπων τών όνομάτων και τών ρημάτων άντι νά δίνη στους μαθητάς άκέρειες και συμπαιγείς όπτικές εικόνες λέξεων, παρουσιάζει για άνόητους γλωσσολογικούς σκοπούς όχι μόνο λέξεις παρά και συλ-

λαβές λέξεων διαμελισμένες. Έτσι π.χ. στη σελ. 22, § 15, όπου κλίνεται ως παράδειγμα το πρωτόκλιτο όνομα *rosa*, αντί να γραφή άπλώς *rosa*, *rosae*, *rosae* κλπ. ή έστω, με ξεχώρισμα τών φαινομενικών καταλήξεων, *ros-a*, *ros-ae*, κλπ. γράφεται *rosa*, *rosa-e*, *rosa-e*, *rosa-m* κλπ, όπου αξιόλογα άντις «ρόζα, ρόζε κλπ.» μπορούν οι μαθηταί να διαβάσουν «ρόζα, ρόζα-ε κλπ.» Κι' ένα ρεκόρ διαμελισμού λέξεων και συλλαβών έχομε στη σελ. 81, § 99, στον πίνακα, όπου σχηματίζεται το βοηθητικό ρήμα *sum*. Έδω, αντί να γραφή άπλά και καθαρά *sum*, *es*, *est-sumus*, *estis*, *sumt*, με μία παρασημείωση το πολύ στο *est* (πρβλ. έσ-τι) και στο *estis* (πρβλ. έσ-τέ), άντις γιαυτά έχομε τα έξης τερατώδη «s-u-m (s[e]sum), -es-[s], es-t, s-u-mus, es-tis, s-u-nt.»

Αυτά τα γλωσσολογικά τερατουργήματα μέσα σε διδακτική γραμματική, ό εισηγητής κ. Πεζόπουλος όχι μόνο δέν τα κατακρίνει αλλά και τα έπαινει και τα θαυμάζει, και γράφει σχετικώς μ' αυτά στην εισήγησί του: «Συνεξετάζονται το πρώτον παρ' ή μιν μετ' έπιστάσεως και τα γλωσσολογικά φαινόμενα.» Πρώτα άπορεί κανείς και δέν ξέρει τί να πη με την άφέλεια του κ. Πεζοπούλου, που διαπιστώνει ότι ή λατινική Γραμματική του κ. Σκάσση είναι εκείνη, στην όποια «συνεξετάζονται το πρώτον παρ' ή μιν κλπ.» ένω όλοι μας ξέρουμε ότι ή συνεξέτασις αυτή τών γλωσσολογικών φαινομένων της Έλληνικής και της Λατινικής έχει γίνει έδω και χρόνια άπ' τον άείμνηστο καθηγητή της γλωσσολογίας Γ. Χατζιδάκη εκεί όπου ή συνεξέτασις αυτή έχει τή θέσι της, στο δίτομο δηλαδή έπιστημονικό σύγγραμμά του «Άκαδημικά άναγνώσματα εις την Έλληνικήν και Λατινικήν Γραμματικήν». Άλλά εκείνο, για το όποιο είναι να θλίβεται κανείς έφόσον πρόκειται για διδακτικό έγχειρίδιο Γραμματικής, είναι ότι με τις άντιλήψεις αυτές του κ. Πεζοπούλου και με τή Γραμματική του κ. Σκάσση γυρίζομε πενήντα κι' έξήντα χρόνια πίσω, όσον άφορᾷ το περιεχόμενο τών Γραμματικών, πού προορίζονται για μαθητάς τών σχολείων μέσης εκπαιδεύσεως. Όταν κατά την τελευταία είκοσιπενταετία του περασμένου αιώνα άρχισαν να γίνονται γνωστά κ' έδω άπ' την Εύρώπη τα νέα διδάγματα της γλωσσικής έπιστήμης με τή συγκριτική γλωσσολογία, άρχισαν οι έδω γραμματικογράφοι να γεμίζουν τις Γραμματικές τους με άφθονες γλωσσολογικές θεωρίες και άναπτύξεις και μάταια και χωρίς κανένα πρακτικό σκοπό να βασανίζουν τα μυαλά τών παιδιών με διδάγματα έντελώς περιττά γιαυτούς και ως επί το πλείστον άκατανόητα. Κι' έδέησε να εύρεθούν σοφοί όντως πανεπιστημιακοί ή γυμνασιακοί διδάσκαλοι, όπως ό άοίδιμος Ι. Πανταζίδης, ό άοίδιμος Δ. Ζαγγογιάννης και άλλοι έπιστήμονες με άληθινή παιδαγωγική και διδακτική μόρφωσι, να έλέγξουν τήν κατάχρησι της γλωσσολογίας μέσα σε έγχειρίδια διδακτικών γραμματικών και να περιορίσουν έτσι το κακό πού γινόταν εις βάρος τών κακότυχων μαθητών. Και όμως έρχε-

ται τώρα ό καθηγητής της άρχαίας Έλληνικής φιλολογίας κ. Πεζόπουλος, άνθρωπος έντελώς άπαιδαγωγητος, να εκφράζη στην εισήγησί του για τή Λατινική Γραμματική του έντελώς άκρίτου γραμματικογράφου συναδέλφου του κ. Σκάσση τον ένθουσιασμό του και το θαυμασμό του, διότι στη Γραμματική αυτή «συνεξετάζονται τα γλωσσολογικά φαινόμενα», διότι δηλαδή με τή φυλλάδα αυτή έχουν τήν εύτυχία οι μαθηταί να μαθαίνουν π.χ. ότι το «ώρων» ήταν μία φορά «ώράσωμ», και ότι το *ba* τών καταλήξεων του παρατατικού *bam*, *bas*, *bat* κλπ. προέρχεται άπό το *lua*, *la* κλπ.!! Χρησιμότητες και άναγκαιότητες βέβαια γνώσεις για τους μαθητάς.

Έρχομαστε τέλος στο ζήτημα της διατύπωσης τών κανόνων. Η προκήρυξις του Υπουργείου σχετικά με το ζήτημα αυτό γράφει «Οί κανόνες πρέπει να είναι άκριβείς ως μαθηματικά θεωρήματα. Πρέπει όμοίως να είναι άπό γλωσσικής άπόψεως άπλοί και σαφείς και εύνόητοι εις τους μαθητάς και πρέπει τέλος να είναι σύντομοι και εύμνημόνευτοι.» Άς διαβάση τώρα κανείς πρώτα όσα κομμάτια άπ' τή Γραμματική του κ. Σκάσση παραθέσαμε παραπάνω, κι' άς πη κατά πόσον κατορθώνει ή γραμματική αυτή να έπιτυχαινη στη διατύπωσι τών κανόνων αυτά πού ζητεί ή προκήρυξις του Υπουργείου. Δέν ύπάρχει ίσως ούτε ένας κανόνας σ' αυτή, πού να τον χαρακτηρίζη άπλότης, σαφήνεια και άκρίβεια, και να είναι έτσι εύνόητος και εύμνημόνευτος. Και σε μερικούς μάλιστα κανόνες ό τρόπος της διατύπωσης φτάνει τα όρια του γελοίου. Ένας άπλος γραμματοδιδάσκαλος θά κατώρθωνε να διατύπωση άκριβέστερα και λογικότερα τα γραμματικά διδάγματα. Έτσι π.χ. στη σελίδα 11, § 4 όπου ό λόγος είναι για τήν προφορά τών λατινικών δίφθογγων *ae*, *au* και *ue* διαβάζομε «Αί δίφθογγοί είναι τρεις και είναι πάντοτε μακραί, ως και εις τήν Έλληνικήν: *ae* (σχεδόν ως *αι*) *au* (*AV*, *AU* (άου)), *ue* (μεταξύ *ο* και *ε*, σχεδόν ως ή γαλλική λέξις *jeu*): *Musae*, *navitae*, *roena*». Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτά, άφοϋ κατά τον κ. Σκάσσην ή λατινική δίφθογγος *ue* προφέρεται «σχεδόν ως ή γαλλική λέξις *jeu*», θά πρέπει ή λατινική λέξις *roena* να προφερθή περίπου ως *πζιένα*, και ή λέξις *coepi* ως *κζιέπι* και ή λέξις *tragoedia* ως *τραγκζιέντια*!! Τί θαυμαστή σε άκρίβεια και σαφήνεια διατύπωσις!

Στη σελ. 15, § 11 διαβάζομε «Αί δίφθογγοί *au* και *ae* εις το μέσον συλλαβής τρέπονται ως επί το πλείστον, ή πρώτη εις *u* και ή δευτέρα εις *i*: *causa*—*accuso*, *caedo*—*occido*». Πώς τώρα μία δίφθογγος μπορεί να μπαίνει κατά τον κ. Σκάσσην «εις το μέσον συλλαβής», έμεις πού πιστεύομε στο άδιαχώρητον της κάθε συλλαβής, όμολογοϋμε πως δε μπορούμε να το καταλάβωμε, και δέν θά το καταλάβουν βέβαια ούτε οι μαθηταί.

Στη σελ. 27, § 25 διαβάζομε τα έξης άμίμητα «Τύποι ιδιόζοντες της *o*—κλίσεως. 1) Ουσιαστικά Ρωμαϊκά κύρια όνόματα εις *-ius*, *éius*, *-áius* συν-

αιρούν συχνάκις—και εὐκαιρίας δοθείσης τὰ προσηγορικά εἰς *ium*—τὸ *i* εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικοῦ εἰς *i*: *Luci* (Λευκίου, Λουκίου), *Pompeii*, *Gaii*, *Vergilii*, *iudicii*, *consilii*, (§ 9, Σημ. α'). Τὰ ἀρσενικά σχηματίζουν πάντοτε τὴν κλητικήν εἰς *i* (-*ei*, -*ai*): *Luci*, *Pompeii*, *Gaii*. Ὡσαύτως τοῦ *filiius* καὶ τοῦ *meus* (ἐμός) ἡ κλητική εἶναι πάντοτε *mi* (κυρίως *dot* = *mihi* μοι): *mi filii* (ὦ υἱέ μου).» Ἀφοῦ θαυμάση κανεὶς κοντὰ στὰ ἄλλα τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴ σαφήνεια τοῦ κανόνα («τοῦ *filiius* καὶ τοῦ *meus* ἡ κλητική εἶναι *mi*»), ἔπειτα, ἂν θέλει, ἄς μὴ γελάση μ' ἐκεῖνο τὸ «εὐκαιρίας δοθείσης. Χάρις λοιπὸν στὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔχομε καὶ γραμματικούς κανόνες μὲ «εὐκαιρίες», ἢ *pro occasione*! Μόνο ποῦ δὲ μᾶς λέει, πότε καὶ πῶς παρουσιάζονται αὐτὲς οἱ εὐκαιρίες. Ἀλλὰ ἄς ὁψεται ἡ Γερμανικὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ, ἀπ' τὴν ὁποία ἐπῆρε τὸ δίδαγμα αὐτὸ ὁ κ. Σκάσης καὶ ποῦ στὸν ἀντίστοιχο κανόνα θὰ ἔχει τὴ γερμανικὴ λέξι *gelegentlich*, ποῦ ἀκριτὰ καὶ ἀσυλλόγιστα ὁ κ. Σκάσης τὴ μεταφράζει κι' ἐδῶ μὲ τὴν πρώτη τῆς σημασία («ἐπ' εὐκαιρίας δοθείσης»), ἐνῶ ἡ λέξις αὐτὴ σημαίνει καὶ «ἐνίοτε, κάποτε.»

Παρόμοια ἀκριτὴ μετάφρασι ἀπὸ γερμανικὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ ἔχομε καὶ στὴν σελ. 44, § 53, ἐδάφ. 4 «Τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα *ταλαντεύονται* εἰς τὴν γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ μεταξὺ τῆς καταλήξεως *-ium* καὶ *um*: *mensum* καὶ *mensium*...» Τί χαριτωμένη εἰκόνα ἐκφράσεως σὲ ξερὸ γραμματικὸ κανόνα! Τὰ ὀνόματα *mensis*, *sedes* κλπ. εἶναι μέσα σὲ πλάστιγγα καὶ «ταλαντεύονται» μεταξὺ τῆς καταλήξεως *-ium* καὶ τῆς καταλήξεως *-um*! Ἀλλ' ἄς ὁψεται καὶ πάλι ἡ Γερμανικὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ, ἀπ' τὴν ὁποία ἀκριτὰ μεταφράζει τὸ δίδαγμα ὁ κ. Σκάσης καὶ ποῦ στὸν ἀντίστοιχο κανόνα θὰ ἔχει τὴ λέξι *schwanken* (=ταλαντεύσθαι, κυμαίνεσθαι). Τὴ χαριτωμένη αὐτὴ ἐκφρασι «ταλαντεύονται» καθὼς καὶ «κυμαίνονται μεταξὺ» (ἀντὶς γιὰ τὸ γνήσιο Ἑλληνικὸ γραμματικὸν ὄρο «διφοροῦνται» τὸν ὁποῖον ἀγνοεῖ), τὴν ἔχει καὶ σὲ ἄλλους κανόνες τῆς Γραμματικῆς του, καθὼς π.χ. στὴ σελ. 188, § 229—στὴ σελ. 191, § 232—στὴ σελ. 227, § 276, Σημ. α' καὶ στὴ σελ. 255, § 299, ὅπου εἶναι γραμμένα. «Παρεκκλίσεις. Τὸ *postulo* ἀπαιτῶ (ὄχι προτρέπω = *iu-beo*, *moneo*) καὶ τὸ *impero* κυμαίνονται μεταξὺ τοῦ *ut* καὶ τοῦ *a. c. i.*, τὸ *per-mitto*, *concedo* (ἐπιτρέπω) μεταξὺ τοῦ *ut* καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου...» Αὐτὰ τὰ ἀκριτὰ κακομεταφράσματα ἀπὸ ξένες Λατινικὲς Γραμματικὲς στάθηκε ἀνίκανος νὰ τὰ παρατηρήσῃ ὁ εισηγητὴς κ. Πεζόπουλος. Ἐχει μάλιστα τὴν ἀφέλεια νὰ διαβεβαιώσῃ στὴν εἰσήγησί του ὅτι ἡ Λατινικὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσης εἶναι ἔργον ἐπιστημονικὸ πρωτότυπο καὶ πηγαῖο! («εἶναι ἐπιστημονικὸν ἔργον οὐχὶ ἐξ ἀπλῆς ἀντιγραφῆς ὁμοίων ἔργων ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλὰ μετὰ βαθείας γνώσεως τῶν Λατίνων συγγραφέων* καὶ τῆς χρήσεως παρ' αὐτοῖς τῆς γλώσσης»!) Δυστυχῶς ὁμως τὰ *gelegentlich* καὶ τὰ *schwanken*

καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια εἶναι διαπρύσιοι κήρυκες γιὰ τὸ ἐναντίον. Ἄς προχωρήσωμε ἀκόμη λίγο. Στὴ σελ. 159, § 199 διαβάζομε «Εἶδος τῆς γενικῆς κτητικῆς εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἀπροσώπου *interest* (μέλλει, διαφέρει) *omnium interest valere*» Λοιπὸν «ἡ σύνταξις τοῦ *interest* εἶναι εἶδος γενικῆς κτητικῆς»! Ἄς καταλάβῃ κανεὶς ἀπ' αὐτὰ ὅ,τι θέλει.

Τέλος στὴ σελ. 193, § 235 διαβάζομε «Ἀφαιρετικὴ τῆς ἀναφορᾶς. Ὄταν λέγωμεν *Agesilaus altero pede claudus erat* (ἦτο χωλὸς τὸν ἕτερον πόδα), δηλοῦται ὅτι ὁ Ἀγησίλαος ἦτο χωλὸς ἐξ αἰτίας τοῦ ἑτέρου ποδός. Ἡ ἀφαιρετικὴ ἄρα αὕτη (*abl. limitationis* [ἢ *respectus*]) εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ σχετίζεται σημασιολογικῶς μὲ τὴν αἰτιατικὴν τῆς ἀναφορᾶς...» Αὐτὰ, ποῦ οὔτε ὡς σημείωσις βέβαια δὲν ἔχουν μιὰ λογικὴ διατύπωσι, ἀποτελοῦν διὰ τὸν κ. Σκάση συντακτικὸν κανόνα μὲ τὸν ὁποῖον ὀρίζεται (!), τί εἶναι ἡ ἀφαιρετικὴ τῆς ἀναφορᾶς. Κι' ἔτσι, ὅταν θὰ ρωτοῦμε τοὺς μαθητὰς «Τί λέγεται ἀφαιρετικὴ τῆς ἀναφορᾶς;» αὐτοὶ θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἀπαντοῦν. «Ὄταν λέγωμεν *Agesilaus altero pede claudus erat*... δηλοῦται ὅτι κλπ. κλπ.»! Τρανὸ δεῖγμα κι' αὐτὸ τῆς τσαπατσουλιάς, ποῦ ὡς πρὸς τὴ διατύπωσι βασιλεύει στὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσης, ὅπου, καθὼς εἶπαμε παραπάνω, εἶναι ζήτημα, ἂν ὑπάρχει ἔστω καὶ ἓνας κανόνας διατυπωμένος μὲ ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια, ὅπως ζητεῖ ἡ προκήρυξις τοῦ Ὑπουργείου.

Αὕτη τέλος πάντων εἶναι ἡ περίφημη Λατινικὴ γραμματικὴ τοῦ κ. Σκάσης ποῦ ἄρχισε νὰ κυκλοφορῆται ἐδῶ καὶ σαράντα περίπου χρόνια, ἀπ' τὸ 1908, κι' ἐπανειλημμένως ἀπὸ τότε εἶχε ὑποβληθῆ πρὸς κρίσιν κι' ἐπανειλημμένως ἀπὸ τότε εἶχε ἀπορριφθῆ «μετὰ πολλῶν ἐπαίνων». Κι' ἔπρεπε ἐπὶ δικτατορίας στὰ 1940 νὰ βρεθῆ μιὰ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελούμενη ἀπὸ σπουδαῖα κατὰ τεκμήριον πρόσωπα, ἀπὸ σπουδαίους κατὰ τεκμήριον ἐπιστήμονες, ἀπὸ τὰ μέλη δηλαδὴ τοῦ τότε Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου κι' ἀπὸ τὸ σοφὸ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἐμμ. Πεζόπουλο, γιὰ νὰ ἐγκρίνη τὸ ἐλλεινὸ καθ' ὅλα αὐτὸ βιβλίον, νὰ τὸ βραβεύσῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ μάλιστα τὸ πρῶτον βραβεῖον, γιὰ νὰ κυκλοφορῆ αὐτὸ μόνον σ' ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους καὶ νὰ διασπρεβλῶνται ἔτσι τὰ μυαλὰ ὄλων τῶν κακότυχων Ἑλλήνων μαθητῶν.

Καὶ τώρα θὰ συμφωνήσῃ, πιστεύομε, κανεὶς μαζί μας πῶς τὸ συμφέρον τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἐκπαίδευσως ἐπιβάλλει, ὅπως λέμε στὴν ἀρχὴ αὐτῆς τῆς μελέτης μας, νὰ ἰσχύσῃ πάλι ἡ διάταξις τοῦ πρὸ τῆς Δικτατορίας «περὶ διδακτικῶν βιβλίων» νόμου, ἡ ὁποία ὀρίζει ὄχι μόνον νὰ ἐγκρίνωνται ἀλλὰ καὶ νὰ τυπῶνται τρία ἀπὸ κάθε εἶδος σχολικὰ βιβλία (τρὲς Ἀριθμητικῆς, τρεῖς Γραμματικῆς κλπ.) κι' ἀπ' αὐτὰ οἱ διδάσκαλοι κάθε σχολεῖου νὰ ἀναγράφουν στὸ πρόγραμμα τῶν διδασκτέων μαθημάτων ἐκεῖνο, ποῦ κατὰ τὴ γνώμη τους εἶναι τὰ καλύτερον καὶ μεθοδικότερον. Ἔτσι, κι' ἂν βρεθῆ καμιά κριτικὴ ἐπιτροπὴ,

σάν αυτή του 1940, πού είτε από άσυγχώρητη έπιπολαιότητα είτε από εγκληματική μεροληψία νά προκρίνη κανένα κακό βιβλίο, θά έχουν οί κάθηγηταί και οί διδάσκαλοι τήν εύχέρεια νά τό πα-

ραμερίζουν αυτό τό κακό βιβλίο και νά αναγράφουν εϊς τό πρόγραμμα έν' άπ' τά δυό άλλα έγκριμένα όμοιά του κι' αυτό νά δίνουν στα χέρια τών μαθητών .

ΑΧΙΛΛ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

ΜΕΓΙΣΤΩ

(Φαντασία)

Όλα τά Δωδεκάνησα
 Και δσα είδα και τ' αγάπησα,
 Και δσα με μάτια μόνο
 Ψυχής τ' άριστορώ,
 Με πόνο δλ' άνταμώνω .
 Μέσ' στήν καρδιά ένα πόθο.
 Μά τό νησί σου ώς τό θωροώ,
 Χαριτοῦ μιá εικόνα δμπρός μου,
 'Αγάπης γκόρφι νοιώθω
 Νά τδχω έντός μου,
 Πιό κι' από κείνο δθε είδα
 Τοῦ ήλιοῦ τήν πρώτη άχιτίδα.
 Βουνά, γιालούς του, βράχη,
 Λαχιάρα, φαντασία,
 Μαζί σου τά περνάω.
 Κι' δθε χρυσή άμμουδιά του,
 Μεσημερίς, σιό κάμα
 Δροσολογιά ζητοῦμε
 Στή θάλασσά του.
 Κι' δπον έχει σκιά φουντώσει,
 Μιās γέρικης έλιās.
 'Αθώα θά κοιμηθοῦμε,
 Με αλήθεια κι' όπιασία,
 Γλυκό ή ζωή μας θάμα,
 Μιās εδτυχιās.

Κι' όντας ή μέρα γείρει,
 Χεράτα, οί δυό μονάχοι,
 Ψηλά, σέ μοναστήρι,
 Με γέροντα έρημίτη,
 Θακούσωμε σπερνό.
 Στερνά σάν σουρουπώσει,
 Στις Μάνας σου τό σπίτι,
 Πώχει ή ψυχή αγαπήσει,
 Πάμε, νά προσκυνήσω.
 Νοητά θά γονατίσω,
 Με δάκρυα κρατημένα,
 Καλή μου Μεγιστώ,
 Τήν κλίνη, δπου σέ γέννα,
 'Ιερή νά ανασπαστώ.
 Βασιλικό και ρόδα
 Θα κόψω, νά μυρίσει
 Τ' άγιο προσκέφαλό της,
 Μάνας πνοή πού εύώδα,
 Κι' είχε, για σέ, άγρυπνήσει,
 Καμάρι σιό πλευρό της
 Και νύχτες, με καντήλι
 Ψηλά σιό είκονοσιάσι,
 Της είχανε, σιá χείλη,
 Τα λόγια τρεμουλιάσει :
 — Θεέ μου, Σε εύχαριστώ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΛ. ΖΕΡΒΟΣ

